

Nieuwsbrief

Havenlaan 88 bus 73 - 1000 Brussel

INSTITUUT
NATUUR- EN BOSONDERZOEK

NIEUWSBRIEF@INBO.BE / WWW.INBO.BE

Juli 2019

INBO position paper 2020-2024: onderzoek voor natuurbeleid en samenleving (NB 07-19)

Het INBO boog zich over de onderzoeksnoden voor het natuurbeleid in Vlaanderen. Hiervoor hebben we onze interne en externe belanghebbenden uitgebreid bevroegd. Op die manier willen we onze onderzoeksagenda optimaal laten aansluiten op de noden van beleidsmakers en terreinbeheerders, en op nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen.

Het resultaat is een [position paper](#) met een onderzoeksagenda voor de periode 2020-2024. In de aanpak van ons onderzoek staan enkele kernbegrippen centraal. Het INBO omarmt het model van Open Science en streeft naar transparantie, reproduceerbaarheid en toegankelijkheid. In open dialoog met partners en klanten gaan we voor samenwerking, co-creatie en multidisciplinariteit. We zorgen voor oplossingsgerichte adviezen, scenario's en toekomstverkenningen.

Een aantal opdrachten van het INBO zijn vastgelegd in decreten en besluiten. Daarnaast willen we aandacht geven aan nieuwe thema's die cruciaal zijn voor het onderbouwen van het beleid. We onderzoeken de effecten van klimaatverandering op ecosystemen en hoe ze zich hieraan aanpassen. We blijven sterk inzetten op onderzoek naar invasieve soorten en ontwikkelen gerichte beheermaatregelen. Natural Capital Accounting wordt uitgewerkt als beleidsinstrument, zodat we de waarde van ecosysteemdiensten kunnen integreren in economische balansen. We verbreden onze blik naar de stad en het landbouwgebied, en hebben oog voor het multifunctioneel gebruik van de omgeving.

[Lymke Janssens](#)

Meer lezen: Hoffmann M., Janssens L., De Charleroy D., De Landtsheer I., Louette G., Milbau A., Peymen J., Pollet M., Van Thienen S., Van Waeyenberge S. (2019). [INBO position paper. Onderzoeksagenda voor 2020-2024](#). Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2019 (2). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

De impact van jacht op patrijs (NB 07-19)

Het gaat niet goed met de patrijs in Vlaanderen: de populatie blijft in elke provincie dalen. De huidige inspanningen voor het herstel van deze soort volstaan niet om de dalende populatietrend een halt toe te roepen. De achteruitgang is in de eerste plaats een gevolg van het erg intensieve landbouwgebruik en de degradatie van het landschap. Het is dan ook vanzelfsprekend dat habitatverbetering een centrale rol heeft bij het herstel van de soort. Maar welke impact heeft jacht op een patrijzenpopulatie? In een nieuw rapport gaan we aan de hand van populatiemodellen na wat de impact van jacht op patrijzenpopulaties is en waarschuwen we voor de gevolgen van overbejaging.

Die modellen illustreren dat de jachtintensiteit een belangrijke rol speelt in de populatieontwikkeling van patrijs. Bij te hoge afschotpercentages (overbejaging) zal de stand altijd achteruit gaan, los van het feit of er al dan niet habitatverbetering plaatsvindt. Overbejaging is dus te allen tijde te vermijden, omdat het de inspanningen van soortherstel teniet zal doen. De huidige jachtwetgeving slaagt er onvoldoende in om overbejaging tegen te gaan. Om het risico op overbejaging te verkleinen, raden we aan om een alternatief te implementeren voor de opdeling in gebieden waar jacht al dan niet wordt toegelaten.

In gebieden met een hogere patrijzenpopulatie, waar het risico op overbejaging lager is, kan een tijdelijk jachtverbod de kans op populatieherstel verhogen, op voorwaarde dat dit gepaard gaat met voldoende maatregelen voor habitattherstel. Habitatverbetering is een bepalende en cruciale factor om te komen tot een duurzaam populatieherstel. Bij ontoereikende of onvoldoende habitatmaatregelen zal de populatie, zelfs bij een jachtverbod, snel terugvallen tot het niveau van voor de invoering van het jachtverbod, om vervolgens verder te dalen.

[Thomas Scheppers](#), Yasmine Verzelen, Koen Devos, Frank Huysentruyt, Jim Casaer, Tim Adriaens, Luc De Bruyn, Koen Van Den Berge, Toon Van Daele en Glenn Vermeersch

Meer lezen: Scheppers T., Verzelen Y., Devos K., Huysentruyt F., Casaer J., Adriaens T., De Bruyn L., Van Den Berge K., Van Daele T., Vermeersch G. (2019). [De impact van jacht op patrijzenpopulaties: Wat kunnen populatiemodellen ons leren?](#) Rapporten van het Instituut voor Natuuren Bosonderzoek 2019 (29). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Herten vlogen van Italië tot bij ons (NB 07-19)

Om een beter inzicht te krijgen in de huidige geografische verspreiding van bepaalde soorten, moet je al eens naar het verleden kijken. Via genetische merkers en distributiemodellen kan je zo de historische processen ontrafelen die naar de huidige situatie leidden. We voerden dergelijke fylogeografische studie uit op vliegend hert, een imposante keversoort die momenteel zeldzaam is in België. Vliegend hert heeft de reputatie een weinig mobiele soort te zijn, maar in historische tijden heeft het, weliswaar over duizenden jaren heen, een lange afstand afgelegd.

Uit de studie, met stalen verzameld over heel Europa, blijkt dat tijdens de laatste ijstijd enkele Zuid-Europese regio's, zoals Centraal-Italië en het noordwesten van Griekenland, als toevluchtsoorden fungeerden.

Na de ijstijd veranderde het klimaat en kwam er noordelijker opnieuw meer habitat beschikbaar. Voornamelijk vanuit Italië begon een kolonisatie naar de rest van Europa. De Griekse kevers bleven daarentegen ter plekke. Mogelijk was er ook een geschikt refugium in Zuid-Frankrijk en noordelijk Iberia wanneer we naar de distributiemodellen kijken voor die tijd.

[Karen Cox](#), Arno Thomaes

Meer lezen: Cox K., McKeown N., Antonini G., Harvey D., Solano E., Van Breusegem A., Thomaes A. (2019). [Phylogeographic structure and ecological niche modelling reveal signals of isolation and postglacial colonisation in the European stag beetle.](#)

Aangepaste ecotoopkwetsbaarheidskaarten online raadpleegbaar (NB 07-19)

Op het [Geoloket Ecotoopkwetsbaarheid](#) kan je de geactualiseerde ecotoopkwetsbaarheidskaarten van Vlaanderen raadplegen. Deze kaarten zijn een pragmatisch instrument om de mogelijke effecten van plannen, projecten of infrastructuurwerken op ecotopen te signaleren. Het INBO ontwikkelde deze kaarten voor het eerst in 2000. In 2016 evalueerden we de oorspronkelijke methode en pasten de werkwijze hier en daar aan. Hieruit resulteerde een tweede versie. De [recente actualisatie van de Biologische Waarderingskaart](#) vormde de aanleiding voor een update.

De kaarten tonen de kwetsbaarheid van ecotopen voor de milieudrukken verdroging, eutrofiëring en verzuring. We spreken van ecotopen in plaats van ecosystemen of biotopen omdat we zowel vegetatiegemeenschappen als het grondgebruik en de landschapselementen willen omvatten. Essentieel is dat kwetsbaarheid gezien wordt als een gevoeligheid van een ecotoop voor de verschillende milieudrukken in combinatie met de biologische waarde. Zeer gevoelige ecotopen die ook een hoge biologische waarde hebben, krijgen daarom de hoogste kwetsbaarheidsscore. De gevoeligheid werd bepaald op basis van de abiotische standplaatsvereisten van de ecotopen.

De kwetsbaarheidskaarten vertalen dus de Biologische Waarderingskaart naar een specifieke kwetsbaarheid voor de drie bovenvermelde milieudrukken. Via deze link wordt de kwetsbaarheid ook ruimtelijk gesitueerd. De methode is daardoor geschikt voor de afweging van locatiealternatieven.

[Lieve Vriens](#)

Meer lezen: Vriens L. & Peymen J.(2017). [Ecotoopkwetsbaarheidskaarten voor Vlaanderen. 2016 – versie 2](#). Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2017 (19), Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. DOI: doi.org/10.21436/inbor.12650809

Advies in de kijker: Advies over grofwildbeheer op het militair domein van Houthalen-Helchteren (NB 07-19)

Het militair schietterrein van Houthalen-Helchteren omvat een grote oppervlakte aaneengesloten natuur- en bosgebied met hoge natuurwaarden. Ree en everzwijn komen er veelvuldig voor. Voor beide soorten is sinds 2019 een populatiebeheer mogelijk dat zich inschrijft in de Vlaamse doelstellingen voor deze grofwildsoorten. Voor ree is de belangrijkste doelstelling het in stand houden van een gezonde en voldoende grote populatie. Voor everzwijn is dat het beperken van schade in en rond het militair domein.

Sinds kort behoort het schietterrein tot het kernleefgebied van twee wolven. Er komt ook andere beschermde fauna voor, zoals de nachtzwaluw. Hoe kan het beheer van ree en everzwijn uitgevoerd worden met minimale verstoring van die soorten?

De meest verstoringsgevoelige periode voor de wolf is de voortplantingsperiode, vooral vanaf half maart tot juni, dus vanaf de paartijd tot wanneer de jongen gespeend worden. In diezelfde periode is ook het risico op verstoring van broedvogels reëel. Bejaging van ree en everzwijn vindt daarom best plaats buiten deze gevoelige periode. De voorkeur gaat uit naar intervaljacht onder de vorm van gemeenschappelijke aanzit- en/of stille drukjacht. Het aanhouden van een permanente jachtdruk door een beperkt aantal jagers die gedurende een langere periode bijna dagelijks aanwezig zijn in het gebied, is te vermijden.

Om te komen tot een correcte jachtstrategie voor ree zijn data over aantallen, populatietrends en vitaliteit noodzakelijk. Op dit ogenblik ontbreken dergelijke gegevens. Voor het militair domein is kilometertelling vanuit de wagen de makkelijkst in te zetten wetenschappelijk gevalideerde methode. Het verwerken van beelden van cameravallen, bijvoorbeeld van de camera's die al gebruikt worden voor de wolvenmonitoring, is een mogelijke andere optie, maar vergt bijkomend onderzoek.

[Koen Van Den Berge](#)

Lessen uit de genetica bij de terugkeer van everzwijnen in Limburg (NB 07-19)

Na meer dan een halve eeuw afwezigheid komen er sinds 2006 opnieuw everzwijnen voor in Vlaanderen. De grootste populatie vinden we in Limburg. Die rekolonisatie is begonnen vanuit twee genetisch verschillende bronnen rond de Zwarte-beek-vallei en het Nationaal park Hoge Kempen. Van deze 2 genenbronnen hebben we de herkomst niet kunnen achterhalen. Vanaf 2015 duikt er een derde genenpoel op die in verbinding staat met de Nederlandse populatie. Dit blijkt uit onderzoek van het INBO en de Universiteit Antwerpen van 838 DNA-stalen van everzwijnen die tussen 2007 en 2016 werden geschoten.

Onze analyses geven duidelijk aan dat bosbedekking een belangrijke rol speelde bij de expansie van everzwijnen, maar dat bosfragmentatie geen invloed had. Everzwijnen zijn meer verwant aan elkaar in bosrijke gebieden, maar de mate waarin deze bossen gefragmenteerd zijn, heeft geen impact op de genetische verwantschap tussen everzwijnen.

De toenemende populatie brengt de everzwijnen de laatste jaren regelmatig in het nieuws, voornamelijk dan door landbouwschade, verkeersongelukken en omgewoelde terreinen. Dergelijke conflicten kunnen toenemen als de populatie nog uitbreidt. Inzicht in de factoren die de expansie sinds 2006 sturen kan ons helpen bij het bepalen van beheermaatregelen.

[Anneleen Rutten](#), Karen Cox, Thomas Scheppers, Bram Vanden Broecke, Herwig Leirs, Jim Casaer

Meer lezen: [Analysing the recolonisation of a highly fragmented landscape by wild boar using a landscape genetic approach](#)

Indicator in de kijker 'Oppervlakte speelzones in bossen en natuurresevaten' (NB 07-19)

Deze indicator toont de evolutie van de oppervlakte speelzones in bossen en natuurresevaten. Speelzones zijn zones in bossen (privé en openbaar) en natuurresevaten (erkende en Vlaamse) waar zonder voorafgaande toestemming van het Agentschap voor Natuur en Bos en de eigenaar kan gespeeld worden.

In 2018 bedraagt de totale oppervlakte aan speelzones 2770 ha. Dit is 50 ha meer dan in 2017. De provincie Limburg beschikt over de grootste oppervlakte aan permanente speelzones (1031 ha), de provincie Oost-Vlaanderen over de kleinste (278 ha).

Het merendeel van de speelzones ligt in bossen. Sinds de zomer van 2013 worden ook zomerspeelzones aangeduid. Dit zijn speelzones die alleen tijdens juli en augustus gebruikt mogen worden. Ze worden vooral gebruikt door jeugdbewegingen tijdens hun zomerkamp. Een groot deel van de zomerspeelzones liggen dan ook in de onmiddellijke buurt van de kamphuizen. In 2018 was er 939 ha aan speelzones, wat een afname is van ca. 47 ha t.o.v. 2017.

[Lieve Vriens](#)